

Dkt. Robert Vannoy, Historia ya Agano la Kale, Hotuba ya 20

© 2012, Dkt. Robert Vannoy na Ted Hildebrandt

Mfuatano wa Kipindi cha Mababa wa Taifa

B. Chini ya Kipindi cha Ubabe Mkuu, Uhalisi wa Hesabu za Ubabe Mkuu

Tulikuwa tukijadili jana B. "Chini ya Kipindi cha Ubabe wa Kizazi, Ukweli wa Masimulizi ya Ubabe wa Kizazi" na jambo kuu la kuvutia hapo lilikuwa mwanga ambao utafiti wa akiolojia umeutoa kuhusu kipindi cha ubabe wa kizazi, na kwa sababu hiyo kuna mwelekeo mkubwa zaidi wa kukubali masimulizi hayo kama ya kihistoria kuliko ilivyokuwa miaka 50 iliyopita. Nadhani tunaweza kusema kwamba ili kuelewa vyema mwisho wa saa, nilinukuu kutoka kwa kitabu cha John Bright, *Historia ya Israeli*, kuhusu majina, kwamba majina unayopata katika masimulizi ya ubabe wa kizazi yanaendana kikamilifu na kipindi hicho cha historia ya Israeli, si vipindi vya baadaye, na nadhani tunaweza kusema kwamba aina ya nyenzo unayopata katika masimulizi ya ubabe wa kizazi ni ya aina ambayo isingeweza kuvumbuliwa na waandishi wa baadaye na kisha kuonyeshwa kama ya awali wakati ilikuwa imechelewa. Mambo kama majina yangukuwa magumu sana ikiwa ungekuwa unaishi miaka elfu moja baadaye kujua majina yalikuwa nini wakati wa kipindi cha ubabe wa kizazi. Sasa hiyo haimaanishi kwamba akiolojia imethibitisha kwamba hadithi za wazee zilitokea kama vile Biblia inavyotuambia, hilo linazidi, nadhani, matokeo ya utafiti wa akiolojia yanaweza kufanya lakini hakika kuhusu historia ya jumla akiolojia imefanya mengi.

C. Mfuatano wa Mababa wa Mababa 1. Data ya Kibiblia

Tuendeleo kwenye C., ambayo ni "Mfuatano wa Mababu." Unaona kwamba kuna mambo matatu madogo hapo : "Takwimu za Kibiblia," "Matatizo," na kisha "Muhtasari." Umesoma sehemu hii katika Schultz tayari kuhusu kipindi cha mfumo dume na mfuatano wa mababu, ukurasa wa 30 wa Schultz unasema, "Mfuatano wa mababu bado haujakamilika, ndani ya kipindi hiki cha jumla, tarehe inayotetewa kwa ajili ya Ibrahimu inatofautiana kutoka karne ya 21 ^{hadi karne} ya 15. " Sasa Schultz mwenyewe nilitaja hili mapema, katika toleo lililopita la kitabu chake, alibishania sehemu ya

mwanzo ya karne ya 19th lakini amepinga hilo katika toleo lililopita, toleo la 3rd na sasa analiweka katika 2091 KK ambalo ndilo analopendelea. Lakini unaona anachosema, tarehe hutofautiana kutoka ^{karne ya 21} hadi karne ya 15th hiyo ni miaka 600. Sasa, watu wengi wanalingana na miaka ya 1900, 2000, 2100 KK, lakini kuna tofauti kubwa. Swali ni kwa nini? Naam, hebu tuangalie “Takwimu za Kibiblia, hiyo ni 1.”

Ukitaka kupata mpangilio wa matukio wa mababu, lazima uanze kutoka wakati wa baadaye. Kwa maneno mengine, lazima uanze katika kipindi cha ufalme. Pointi tunazopata mpangilio wa matukio wa Agano la Kale, kwa ujumla, ni kwa kuunganisha mambo fulani katika kipindi cha ufalme na mpangilio wa matukio wa Ashuru au Misri. Unaweza kufanya hivyo katika kipindi cha ufalme na kisha una mpangilio wa matukio uliosawazishwa wa utawala wa wafalme na unafanya kazi kutoka sehemu zisizobadilika hadi wakati wa awali.

1 Wafalme 6:1 Kwa hivyo, kuhusu tarehe ya mababu, jambo la kwanza unalopaswa kuangalia ni 1 Wafalme 6:1. Unasoma kuhusu hili tarehe ya Kutoka kwa sababu 1 Wafalme 6:1 inasema kwamba katika mwaka wa nne wa utawala wa Sulemani, Hekalu "lilianza kujengwa" na hiyo ilikuwa miaka 480 baada ya Kutoka. Kwa hivyo, unachoweza kupata kutokana na hilo ni kwamba mwaka wa nne wa utawala wa Sulemani ni miaka 480 baada ya Kutoka. Kwa hivyo unaweza kubainisha tarehe ya mwaka wa nne wa utawala wa Sulemani ni ipi, na unaongeza miaka 480 na unarudi kwenye tarehe ya Kutoka. Ili kuruka mbele tu, mwaka wa 4th wa utawala wa Sulemani ni 966 KK, hakuna utata mwingi kuhusu hilo. Kwa hivyo, unaongeza 480 kwenye hiyo na unapata 1446 kwa tarehe ya Kutoka. Lakini hapo ndipo unapoanzia. Miaka 480 kati ya Kutoka na ujenzi wa Hekalu la Sulemani.

Kutoka 12:40 Kisha unahamia Kutoka 12:40, ambapo unasoma, "Basi kukaa kwa wana wa Israeli, waliokaa Misri, kulikuwa miaka 430." Kwa hivyo, unarudi nyuma miaka 430 zaidi, na huo ndio wakati ambao Israeli walikuwa Misri, kutoka Kutoka 12:40. Kisha unaenda kwenye Mwanzo 47:9, ambapo unasoma, “Yakobo akamwambia Farao,

siku za miaka ya kusafiri kwangu ni miaka 130. Siku nyingi, na siku na miaka ya maisha yangu imekuwa mbaya. Sikufikia siku za maisha ya baba zangu, na siku za kusafiri kwao.” Kwa hivyo, Yakobo anasema, aliposhuka Misri, alikuwa na umri wa miaka 130. Kwa hivyo, unajua, miaka 480, kutoka Sulemani, kurudi hadi Kutoka Misri. Miaka 430 huko Misri, na Yakobo alikuwa tayari na umri wa miaka 130 alipoingia Misri. Sasa umerudi kwenye $966+480+430+130=ca. 2006 BC$

Siku za Kuzaliwa za Kizazi na Muda wa Maisha Mwa. 25:26, marejeleo yanayofuata, ambapo unasoma, “Baada ya hayo akatoka ndugu yake, mikono yake ikiwa imeshika kisigino cha Esau, jina lake akaitwa Yakobo. Isaka alikuwa na umri wa miaka sitini alipowazaa.” Kwa hivyo, wakati wa kuzaliwa kwa Yakobo, alikuwa na umri wa miaka 130 alipoenda Misri, lakini wakati wa kuzaliwa kwake, Isaka alikuwa na umri wa miaka 60. Kwa hivyo, unaweza kurudisha miaka mingine 60 nyuma, umri wa Isaka kabla ya Esau na Yakobo kuzaliwa. Kisha Mwa. 21:5, “Ibrahimu alikuwa na umri wa miaka 100 wakati mwanawe Isaka alipozaliwa kwake.” Kwa hivyo, umri wa Ibrahimu kabla ya kuzaliwa kwa Isaka ulikuwa miaka 100. Sasa, unaweza kuona katika uhusiano huu, kwa sababu hii itakuwa muhimu baadaye, unalinganisha hilo na Mwa. 12:4. Katika Mwa. 12:4, tunasoma, “Ibrahimu aliondoka kama BWANA alivyomwambia. Lutu akaenda naye. Ibrahimu alikuwa na umri wa miaka 75 alipotoka Harani.” Kwa hivyo, Ibrahimu alipoondoka Harani kuja chini katika nchi ya Kanaani, alikuwa na umri wa miaka sabini na mitano. Haikuwa hadi miaka ishirini na mitano baadaye, alipokuwa na umri wa miaka mia moja, ndipo Isaka alizaliwa. Lakini, kipindi cha mfumo dume huko Kanaani kilianza miaka 25 kabla ya kuzaliwa kwa Isaka, wakati Ibrahimu alikuwa na umri wa miaka sabini na mitano. Sasa, ukiongeza 480 hadi 430, 130, 60, 100, inageuka kuwa miaka 1200. Kwamba miaka 1200, basi, ni wakati kati ya kuzaliwa kwa Ibrahimu na mwaka wa nne wa utawala wa Sulemani (karibu 966 KK).

Sasa angalia, nami nitarudi kwenye hili baadaye, mababu walikuwa Kanaani, kabla ya Yakobo kwenda Misri, miaka 215. Unapata hilo kwa kuongeza miaka 130 ya umri wa Yakobo aliposhuka kwenda Misri, miaka 60 ya Isaka kabla ya kuzaliwa kwa

Yakobo na miaka 25 ya Ibrahimu huko Kanaani. Kwa hivyo, mababu walikuwa Kanaani miaka 215 kabla ya Yakobo kwenda Misri -- miaka 25 kwa Ibrahimu, miaka 60 kwa Isaka, miaka 130 kwa Yakobo.

Kufika kwa Tarehe

Sawa, tukiweka hayo pamoja, mwaka wa nne wa utawala wa Sulemani ni 966 KK. Unaongeza 1200 kwa hiyo: inakupa 2166 KK kwa mwaka wa kuzaliwa kwa Ibrahimu. Unaondoa 75, umri wake alipoondoka Harani; hiyo ina maana kwamba 2091 ni mwanzo wa kipindi cha Ubabe wa Kizazi huko Kanaani. Kwa hivyo, tungesema kwamba kipindi cha Ubabe wa Kizazi angalau huko Kanaani ni 2091 hadi 1876. Hiyo ni 2091 ukiondoa 215 ambapo walikuwa Kanaani kabla ya Yakobo kwenda Misri. Hiyo ingekuwa 2091 hadi 1876. 1876 ingekuwa tarehe waliyoshuka kwenda Misri. Israeli ilikuwa Misri 1876 hadi 1446, hiyo ni miaka 430 ya Kutoka 12:40. Sasa, hiyo inaonekana kuwa wazi na fupi. Lakini Schultz alisema kwamba, "tarehe ya Wababe wa Kizazi bado ni jambo lisiloeleweka." Tatizo ni nini; kuna jambo lisiloeleweka kuhusu hilo?

2. Matatizo

Kwa hivyo, tuendeleo na nambari 2. "Matatizo." Mwanzo 12:4, alikuwa na umri wa miaka 75 alipoondoka Harani kwa hivyo 2166 KK ingekuwa tarehe ya kuzaliwa kwake. Alikuwa na umri wa miaka 75 alipoondoka Harani kwa hivyo 2091 KK ingekuwa mwanzo wa kipindi cha Ubabe wa Kizazi huko Kanaani.

Acha niseme nitakachosema - sidhani kama kina uhusiano wowote na uaminifu wa Maandiko, kutokuwa na makosa au kitu chochote cha aina hiyo, lakini hatujui mbinu iliyotumika kuweka rekodi hizi za mpangilio wa matukio. Labda watu kwa ujumla waliweka tu takwimu za nambari za pande zote na, ikiwa ndivyo ilivyo, hiyo inaweza kuwa ndiyo iliyoingizwa hapa kulingana na mfumo uliotumika. Hakuna njia ya kuthibitisha hilo, sidhani. Vivyo hivyo tunapofika kwenye kitabu cha Waamuzi, unapata miaka 40 ya kupumzika, na kisha miaka 40 ya ukandamizaji. Au wakati mwingine miaka 80 au wakati mwingine 20, wakati mwingine ni nusu ya 40, wakati mwingine ni mara

mbili ya 40. Na kisha unanza kujiuliza, je, kuna aina fulani ya mpangilio wa matukio hapo ambao ulitumika wakati huo au tunapaswa kuichukulia kama data sahihi ya mpangilio wa matukio? Inaonekana kwamba jambo la 40, 20, 80 hutokea mara nyingi sana - bila shaka kuna bahati mbaya zisizo za kawaida kuliko zile zinazotokea - lakini inaonekana kwamba hutokea mara nyingi sana kiasi kwamba kunaweza kuwa na aina fulani ya mpangilio.

Hilo linatuongoza moja kwa moja kwenye maoni yafuatayo: ni matatizo gani? Kwa nini haya si imara? Mapatriarki 2091, Ibrahimu aliingia Kanaani. Kweli, kuna matatizo mawili na yanahusiana na nukuu hizi mbili za kwanza: 1 Wafalme 6:1 na Kutoka 12:40. Sitazungumzia 1 Wafalme 6:1 kwa undani wowote sasa kwa sababu tutafanya hivyo tutakapofika tarehe ya Kutoka, lakini ni vigumu kutaja kwa uhakika tarehe ya Kutoka kuhusiana na data za kibiblia na data za nje ya kibiblia. Ni tatizo gumu sana. Maelezo ya hilo ni magumu sana kiasi kwamba sitaki kuliingiza katika mjadala huu.

Nataka tu kusema katika hatua hii - jambo ambalo labda tayari unajua - kwamba kuna mitazamo miwili tofauti kuhusu tarehe ya Kutoka: ile inayoitwa tarehe ya mapema (1446 KK) na mtazamo wa tarehe ya mwisho (1260 KK). Tarehe ya mapema ni 1446 ambayo inafuata miaka hii 480 kutoka 966 KK. Enzi ya mwisho ni yapata 1260 KK. Sasa, mtazamo wa tarehe ya mwisho unashughulikiaje 1 Mfalme 6:1? Inachukuliwa kama takwimu ya kimchoro na kisha kuna mbinu mbalimbali za aina ya kimchoro. Ya jumla zaidi ni vizazi kumi na viwili vya miaka 40 kila kimoja, vizazi halisi ni vichache kwa hivyo unapata mgandamizo. Lakini kama kuna kitu kama hicho kinachofanya kazi hapa basi huwezi kuweka 480 juu ya 966 KK na kupata 1446 KK. Lakini bila kuingia katika maelezo yote ya hilo kwa wakati huu, hiyo ni mojawapo ya vigezo, kwa sababu hata hivyo utakapokuja tarehe ya Kutoka itaamua, kiwango ambacho unahamisha tarehe ya Mababa wa Mitume kwa sababu unafanya kazi nyuma hadi kipindi cha Mababa wa Mitume. Kwa hivyo, una tarehe ya mapema ya Kutoka, hiyo itamaanisha tarehe ya mapema kwa Mababa wa Mitume. Ikiwa una tarehe ya baadaye ya Kutoka, hiyo itamaanisha tarehe ya baadaye kwa Mababa wa Mitume. Kwa hivyo hiyo ni kigezo.

Tarehe ya Kutoka ni mojawapo ya maswali yanayohusika ambayo hufanya tarehe ya Mababa wa Mitume kuwa ngumu zaidi.

Swali lote la tarehe ya Kutoka lingeweza kutatuliwa kwa urahisi kama Mungu angechagua kufanya hivyo kwa kumtaja Farao wa ukandamizaji. Jina lake halijawahi kutolewa, ni "Farao" tu, jina halijatolewa; au taarifa yoyote ya ziada ya mpangilio wa matukio. Kwa hivyo haionekani katika sehemu fulani kuwa muhimu, lakini katika sehemu zingine inaonekana kuwa na mambo mengi ya kuvutia. Ukiangalia kitabu cha Hesabu kuna data nyingi za mpangilio wa matukio katika kitabu cha Hesabu. Kisha ukiangalia Wafalme wa 1 na wa 2, una mpangilio huo uliosawazishwa Kaskazini na Kusini na inaonekana kuna kiasi kikubwa cha maslahi katika mpangilio wa matukio pia. Tena, swali la mbinu na jinsi ilivyofanywa ni tofauti kabisa na letu. Unaingia katika maswali ya jinsi unavyohesabu mwanzo wa mwaka. Tofauti kadhaa: unahesabuje vipindi vya pamoja? Je, hiyo ni sehemu ya urefu wa utawala au si sehemu ya utawala? Utafanya kazi ya kusoma kuhusu hili katika muhula wa pili. Inaonekana kuna shauku kubwa katika mpangilio wa matukio hapo lakini mifumo ilikuwa tofauti kabisa na mifumo yetu. Kwa hivyo hiyo ni sehemu ya tatizo.

Ugumu wa Maandishi na Kut. 12:40 [LXX dhidi ya MT] La pili ni Kutoka 12:40, ambalo ninasoma kwa ajili yako. Kutoka 12:40 inasema, “Basi kukaa kwa wana wa Israeli waliokulia Misri kulikuwa miaka 430,” lakini swali ni kwamba kuna tatizo la maandishi wakati huo. Septuagint inasema, “kwamba kukaa kwa wana wa Israeli walipokuwa wakikaa katika nchi ya Misri na nchi ya Kanaani kulikuwa miaka 430.” Sasa unaona hilo linafanya nini, linawaunganisha pamoja mababu huko Kanaani pamoja na muda huko Misri kama miaka 430. Sasa tunajua kwamba walikuwa Kanaani miaka 215, ndiyo maana nilikuelekeza kwenye hilo mapema. Kama wangukuwa Kanaani miaka 215 na jumla ni 430 basi walikuwa Misri miaka 215 badala ya 430. Imekatwa katikati, nusu kabisa. Kwa hivyo hiyo ndiyo kigezo kingine. Unafuata kipi? Je, unafuata Maandishi ya Kimasora na tafsiri yake ya miaka 430 Misri? Au unafuata Septuagint ambayo inakupua miaka 215 Misri kwa sababu 430 iko Kanaani na Misri? Je,

ilikuwa Miaka 430 ya Ukaaji Misri? Sasa nataka kujadili swali hilo. Je, ugeni Misri ulikuwa miaka 430 au miaka 215? Hebu kwanza tuangalie hoja za miaka 430; kwa maneno mengine, hoja ambazo zingefuata tafsiri ya Maandishi ya Kimasora. Nitachukua hoja kulingana na mstari huo, kwanza kabisa ni Maandishi ya Kimasora, yaani maandishi ya Kiebrania na kwa ujumla mtu anapendelea Maandishi ya Kimasora kuliko Septuagint, hata hivyo, si asilimia mia moja ya wakati. Wakati mwingine Septuagint inaonekana kuwa na usomaji bora zaidi. Lakini kama kanuni ya jumla, Maandishi ya Kimasoreti yanapaswa kupendelewa kwa sababu ni maandishi ya Kiebrania.

Zaidi ya hayo, kumbuka Mungu alimpa Ibrahimu ahadi katika Mwanzo 15 na unasoma katika mstari wa 13 alisema, “Ujue hakika ya kwamba uzao wako utakuwa mgeni katika nchi isiyoyao, watawatumikia, watawatesa miaka 400.” Bwana anamwambia Ibrahimu, “Uzao wako utakuwa katika nchi isiyoyao na utakuwa mteswa kwa miaka 400.” Sasa hiyo inaonekana kuwa nambari ya duara, rudi katika njia hii ya mpangilio wa matukio, lakini iko karibu zaidi na 430 kuliko ilivyo na 215. Inaweza kuchukuliwa kama nambari ya duara kwa miaka 430.

Katika mstari wa 16 wa sura hiyo hiyo neno lingine linatumika. Mwanzo 15:16, “Katika kizazi cha nne watakuja hapa tena.” Sasa, neno la Kiebrania hapo ni *d'or*, linalotafsiriwa kuwa “kizazi.” Hilo ni neno tofauti na “hizi ni vizazi vya.” Kifungu hicho kinachotokea kupitia Mwanzo ambapo ni *toledoth*. Ni neno tofauti. Ni *d'or*. Vizazi vinne, ambavyo vinaonekana kuendana na mstari wa 13 ambapo inasema miaka 400. Kwa maneno mengine, kila kizazi ni miaka 100 au vizazi vinne. Kwenye orodha yako ya vitabu, nadhani kuna ingizo la KA Kitchen chini kuelekea chini ya ukurasa wa 12, *Mashariki ya Kale na Agano la Kale*. Ninaweza kupendekeza kitabu hiki kama kimejaa taarifa nyingi muhimu. *Mashariki ya Kale na Agano la Kale*. Ukurasa wa 54 kumbuka 99, anasema, Ibrahimu, anaambiwa kwamba wazao wake wataingia tena Kanaani katika kizazi cha nne, Kiebrania *d'or*. Maelezo rahisi zaidi ni kwamba *d'or nne* inalingana na miaka 400, si kizazi katika maana ya kisasa. Katika maana ya kisasa, kizazi ni nini? -- miaka 25. Hii haipendekezwi kwa hamu tu ya kuoanisha, bali kwa ushahidi ulio wazi

kabisa kutoka kwa vyanzo vya Ugarit na Ashuru vya mapema kwamba *d'or* inaweza kumaanisha muda au mzunguko wa muda wa miaka 80 au zaidi. Kwa maneno mengine, neno hilo hilo katika lugha zingine zinazofanana za Kisemiti linaonyesha maana ya miaka 80 au zaidi. Kwa hivyo vizazi vinne vilikuwa miaka 400. Hivyo ndivyo ilivyokuwa kwa Ibrahimu. Isaka alizaliwa wakati Ibrahimu alipokuwa na umri wa miaka 100. Matendo 7:6-7 ambayo ni nukuu ya Mwanzo 15. Matendo 7 inasema, "Mungu alisema hivi, ya kwamba uzao wake utakaa katika nchi ya kigeni, wawalete tena utumwani, na kuwatesa miaka 400. Katika taifa ambalo watakuwa watumwa wakati mimi nitakapowahukumu," na kadhalika ...

Jambo la mwisho kuzingatia kwa miaka 400 ni ongezeko la idadi ya watu. Familia ya Yakobo ilishuka Misri mwanzoni. Ilikuwa wakati wa Kutoka ambapo idadi ya watu ilikuwa imeongezeka hadi idadi kubwa. Sasa tutajadili idadi hiyo ya Kitabu cha Hesabu na kwa undani pia, sitaki kujaribu kucheza upande mmoja wa kitu dhidi ya mwingine. Takwimu iliyotolewa ni wanaume 600,000 wa vita wenye umri wa zaidi ya miaka 20, ambayo inahusisha jumla ya watu milioni mbili au tatu. Ni rahisi zaidi kuoanisha kuzidisha idadi ya Waisraeli, katika kipindi cha miaka 430 kuliko kipindi cha miaka 215.

Ingizo lingine hapo, chini ya ukurasa wa 12 ni Leon Wood , *Utafiti wa Historia ya Israeli* , ukurasa wa 85, anasema kwamba una watu 82 ambao walitokana na takriban milioni mbili. Huenda ikawa kwamba kwa hawa 82 pamoja na watumishi wengi walioongezwa, ambao wazao wao pia wangeandamana na kuhesabiwa kama Waisraeli wakati huo, (idadi ya watumishi wangapi Yakobo alikuwa nao haijulikani), lakini hata kama jumla ya watu elfu mbili wanadhaniwa ongezeko la kufikia milioni mbili bado ni mara elfu. Hakuna katika historia vinginevyo kiwango kama hiki cha ukuaji kilichotokea hata kama tunafikiri kwa upande wa miaka 430 kama muda unaohusika. Katika tanbihi anasema, akizungumza kwa kulinganisha, "kama Waisraeli wangeendelea kuongezeka mara elfu kila baada ya miaka 430 wangekuwa wamehesabiwa bilioni mbili kufikia wakati wa Daudi, trilioni mbili kwa utumwa, na zaidi ya trilioni mbili kwa wakati wa Kristo." Bila shaka, tunapata maendeleo ya hisabati katika aina hiyo ya kitu, lakini anasema kihisabati, ongezeko hili la miaka 430 linawezekana—chini ya baraka ya Bwana

kiwango cha kuzaliwa kikiwekwa juu, kiwango cha vifo kikipungua. Hata hivyo, hilo haliwezi kusemwa kwa miaka 215 na hilo ndilo hoja yake. Kwa hivyo ukuaji wa idadi ya watu ni hoja ya kipindi kirefu zaidi nchini Misri badala ya kipindi kifupi nchini Misri.

Sasa, jinsi ambavyo inaweza kufanyiwa kazi kihisabati, unaweza kupata katika Franz Delitzsch kwenye orodha yako ya vitabu kurasa 28-29 katika juzuu ya 2 ya maelezo yake ikiwa tutafuata 1 Mambo ya Nyakati 7:20 ambapo vizazi kumi au kumi na moja vimetajwa kati ya Efraimu na Yoshua. Hesabu miaka 40 ni kizazi, kizazi cha kumi wajukuu 41 wa Yakobo wangezaliwa katika yapata mwaka wa 400 wa kukaa Misri, na kwa hivyo wangukuwa na umri wa zaidi ya miaka 20 wakati wa Kutoka. Hebu tuchukulie kwa wastani kulikuwa na wana watatu, binti watatu kwa kila wanandoa waliooana. Katika vizazi sita vya kwanza kati ya hivi, wana wawili, binti wawili katika vizazi vinne vya mwisho, na tutagundua kwamba katika kizazi ^{cha} 10 kungekuwa na wana 478,224, yapata mwaka ^{wa} 400 wa kukaa Misri. Kwa hivyo wangukuwa na umri wa miaka 20 hivi wakati wa kutoka, wanaume 125,326 wa kizazi cha tisa wangukuwa bado wanaishi kwa hivyo kungekuwa na wanaume 478 pamoja na 125,000 au 603,550. Sasa, sikutarajia uelewe yote hayo, lakini ikiwa una nia ya hesabu ya aina hiyo nitakuelekeza tu kwenye chanzo hicho ambapo Delitzsch amejaribu kujua jinsi inavyowezekana kwa idadi hiyo ya ongezeko kutokea katika miaka 430.

Sasa wacha niseme tu katika hatua hii, na sipendi kusema hivi bila kujadili suala zima lakini tutafanya hivyo baadaye. Nadhani kuna matatizo ya kuelewa istilahi katika takwimu za sensa za Hesabu sura ya 1 ambayo labda yanaweza kurekebisha hitimisho lako kuhusu jumla ya idadi ya watu. Kuna sababu kadhaa za hilo katika maandishi ya Biblia, kwa hivyo nadhani kulikuwa na idadi kubwa ya Waisraeli, iwe walikuwa milioni mbili au tatu, sina uhakika na hilo. Sitaki kuingia katika maelezo ya hilo katika hatua hii, lakini kwa vyovyote vile, hakika kuna wakati zaidi wa kuongezeka kwa ukubwa wakati wa miaka 430 badala ya miaka 215.

Mwanafunzi anauliza swali : Kuhusu wakati hasa tunaozungumzia vizazi, kuhusu umri wa watu na nilipokuwa nikisoma hapa katika kitabu cha Mwanzo nilikuwa na mkanganyiko kidogo kwa sababu wageni watatu walipomjia Ibrahimu na Sara na Sara

alikuwa akicheka kwa sababu ya umri wake - kwamba angepata mtoto lakini ilikuwa kabla ya hapo wakati Abimeleki bado alimuona mrembo sana. Na bado Ibrahimu aliishi hadi kufikia umri wa miaka 175 na kisha hapa katika muhtasari wa mwaka huu ambao umetupa tunaye Yakobo ambaye ana umri wa miaka 130 anapoenda Misri.

Jibu la Vannoy: Mwanamke anaweza bado kuwa na mvuto baada ya kipindi cha kukoma hedhi. Namaanisha inaonekana kwangu hilo ndilo tatizo, lakini kipindi hicho hakika kingekuwa baadaye maishani kuliko ilivyokuwa kawaida. Kwa hivyo ungetarajia kiwe leo kwa sababu muda wa maisha kwa ujumla ulikuwa mkubwa zaidi wakati huo. Sioni mengi ya kusema zaidi ya hayo. Ingawa alikuwa amepita wakati wa kuzaa, bado angeweza kuwa mwanamke mrembo sana. Tutarudi kwenye hilo. Tutajadili vifungu hivyo. Sijui kama nitaelezea zaidi ya hayo.

Ushahidi wa miaka 215 katika Utumwa Misri Sawa, hebu tuangalie ushahidi wa miaka 215, sitafika mbali sana ingawa..... Wagalatia 3:17 ni maandishi yenye tatizo. Ukisoma hapo, ni maandishi yanayojulikana: "Ninachomaanisha ni hiki: Sheria iliyoanzishwa miaka 430 baadaye, haiondoi agano lililowekwa awali na Mungu na hivyo kuondoa ahadi." "Nasema hivi, kwamba agano lililothibitishwa mbele za Mungu katika Kristo ni sheria, ambayo ilitokea miaka mia nne na thelathini baadaye na haikufutwa ili kuibatilisha ahadi." Sheria ni miaka 430 baada ya agano. Kabla tu ya hapo unamzungumzia Ibrahimu. Je, sheria ilikuwa miaka 430 baada ya Ibrahimu? Kama ilikuwa hivyo, hiyo ni miaka 215 Kanaani na miaka 215 Misri. Na bila shaka, wale wanaobishana kwa kipindi cha miaka 215 wanageukia andiko hili na kusema kwamba Paulo alikuwa akifuata andiko la Septuagint na Septuagint inapaswa kupendelewa. Lakini maana ya miaka 430 katika Wagalatia 3:17 ni kwamba kipindi chote cha mfumo dume na wakati huko Misri ilikuwa miaka 430. Katika Biblia hii ya New Scofield kuna maelezo katika Kutoka 12:41 ambayo yanasomeka: "kipindi hiki cha wakati labda kilianza na kushuka kwa Ibrahimu kwenda Misri. Mwanzo 12:10; 1 Wafalme 6:1." Kwa hivyo, miaka 430 katika kipindi cha mwisho katika New Scofield inaanza mapema wakati wa Ibrahimu huko Kanaani. Muda mfupi baada ya kufika Kanaani alishuka hadi Misri.

Sasa jibu la hilo, kutoka kwa wale wanaochukua miaka 430, nadhani kuna njia mbili za kujibu. Njia moja ni kusema kwamba agano na Ibrahimu ni agano linalozingatiwa, lakini agano hilo lilifanywa upya na Isaka na likafanywa upya na Yakobo. Na lilifanywa upya na Yakobo muda mfupi kabla hajashuka Misri. Ukiangalia Mwanzo 46 unasoma hapo, katika mstari wa 3 “akasema, Mimi ni Mungu, Mungu wa baba yako, usiogope kushuka Misri, kwa maana nitakufanya uwe taifa kubwa huko.” Kwa hivyo wakati huo huo Yakobo anapokaribia kuondoka kwenda Misri na ahadi hiyo imetolewa kwa Ibrahimu, inathibitishwa tena na Yakobo kabla tu ya kuondoka kwake. Hapo awali katika maisha ya Yakobo, katika Mwanzo 35:9-15 tunasoma kwamba “Mungu alimtokea Yakobo alipotoka Padan-aramu akambariki, Mungu akawaambia, Jina lako ni Yakobo, jina lako hutaitwa tena Yakobo, bali Israeli. ” Mungu akasema, “Zaeni, mkaongezeke, taifa na kundi la mataifa watatoka kwako; wafalme watatoka viunoni mwako, na nchi niliyompa Ibrahimu, na Isaka, nami nitakupa uzao wako baada yako...” na kadhalika. Tena, marudio ya ahadi alizopewa Ibrahimu hapo awali yalirudiwa kwa Isaka, na kurudiwa kwa Yakobo. Kwa hivyo hiyo ni njia moja inayowezekana ya kufikia hilo—kwamba miaka 430 bado haijahesabiwa tangu wakati wa kushuka kwa Yakobo Misri na ahadi hiyo ni ahadi kwa Ibrahimu iliyothibitishwa kwa Yakobo.

Kuna njia nyingine ya kuifanikisha lakini muda wangu umekwisha kwa hivyo tutaanza hapa saa ijayo.

Imenakiliwa na mhariri--Heidi Fiore, Ian Keir, Roman Bull Di Gaetano, Emily East,
Amanda-Marie Freemann

Uhariri
mbaya na wa mwisho na Ted Hildebrandt Imesimuliwa tena na Ted Hildebrandt